

Krönika

Tron på statens oväld förenar högerman och sosse. Bör vi anamma mer av kurdisk anda? Axel Odelberg har ordet.

Kommunala fiberkablar är bäst

Efter den tragiska branden i Göteborg dröjde det inte länge förrän upprörda invandrarröster på stappande svenska började ösa bittra anklagelser över poliser och brandmän. De påstods inte ha gjort allt de kunnat och anklagades för att ha hindrat frivilliga hjälpinsatser. Därmed exponerades en påtaglig skillnad mellan ett svenskt förhållningssätt och immigrantkulturernas.

På de flesta håll i världen är misstron mot staten stor. Att ge sig på myndigheterna när något gått snett är närmast en reflex.

Misstron gäller inte bara kompetensen utan kanske i första hand avsikterna.

Underförstått i kritiken mot polisen och brandkåren i Göteborg fanns bland annat en anklagelse om invandrarfientlighet.

Så gör inte en svensk. Till den svenska identiteten hör

Att vara svensk är att tro poliser och brandmän om gott, att de är duktiga, oväldiga och vill väl.

att lita på sin överhet. Att vara svensk är att tro poliser och brandmän om gott, att de är duktiga, oväldiga och vill väl. Om staten någon gång gör fel beror det inte på onda avsikter utan på misstriktad välvilja eller möjligen klantighet.

Det finns ett vänsterideologiskt inslag i denna idylliska syn på det offentliga men den svenska tron på att staten alltid ser till det allmänna bästa är mycket äldre än socialdemokratiens långa maktinnehav. Även en svensk högerman tror i princip på de offentliga myndigheternas oväld. Det svenska förtroendet för myndigheterna är en nationell tradition med djupa historiska rötter och det lever alltjämt, trots att exemplet på att det missbrukas av de offentliga makthavarna blir allt talrikare i mediernas arkiv.

Det är på det hela taget en bra tradition. Den är fördelaktigt för samhällsklimatet, speciellt om staten verkligen är att lita på. Men ibland ter sig det svenska förtroendet för de offentliga herrarna i naivaste laget och misstron mot det privata närmast paranoid.

Skandalreportage om missförhållanden i vård och omsorg gäller alltid privata inrättningar och har ofta en vänsterideologisk underton. Problem i den offentliga vården beror bara på för låga skatter eller i enstaka fall på särskilt ansvarslösa läkare.

Ett annat exempel: För en tid sedan förekom en artikel i Pressens tidning där tidningen Metro anklagades för att ha sålt ut sin redaktionella integritet i ett distributionsavtal med Göteborgs kollektivtrafik. Det är möjligt att det finns fog för påståendet, men någon motsvarande kritik har aldrig riktats mot Sveriges Radio, Sveriges Television eller TV4, för det avtal de tecknat med staten för rätten att distribueras i det statligt kontrollerade etermediala marknätet. Tvärtom beskrivs statens krav på dessa mediabolag som en garanti för mångfald och yttrandefrihet.

Och häromdagen uppmärksammade Anders Isaksson i Dagens Industri Konkurrensverkets beslut att låta det kommunägda bolaget Stokab behålla sitt av socialdemokraterna förlånade monopol på att lägga fiberoptiska telekablar i Stockholms innerstad och att utnyttja kommunens tunnlar för kabeldragningen. Den underförstådda utgångspunkten är, Konkurrensverkets tillämpning av konkurrenslagstiftningen är, konstaterar Isaksson, "att privata företag befordrar egen nytta och offentliga bolag betjänar allmännyttan".

Lite mer av invandrarinspiration misstro mot den offentliga maktens pretentioner på att alltid företräda det goda vore inte fel.

18 november 1998
AXEL ODELBERG

axel.odelberg@stockholm.mail.telia.com

Ingen bättring i sikte. Vid Aralsjön betalas priset för den kommunistiska drömmen om totalt herravälde över naturen. Här är systemskifte, chockerapi och marknadskrafter inte ens en hänfull illusion.

Starka bossar och svaga nationer

Kaos råder efter Sovjetimperiets sammanbrott. Disa Håstads bok om Centralasien anmäls av Per-Olof Bolander.

Vi har alla större eller mindre vita fläckar på den mentala kartan. Länder och folk vid sidan av, som bara mer spektakulära katastrofer kan synliggöra för västerlänningen i gemen och då bara för stunden, lika snabbt återförpassade till världen utanför, den värld som varken är begriplig, behaglig eller nog blodig i direkt-sändning.

Modern historia

Disa Håstad
Arvet från Timur Lenk
— Centralasiatiska öden
Norstedts, 1998

Ett test för läsaren: Näm de fem stater som rymts mellan Ryssland i norr, Kina i öster, Kaspiska havet i väster och Iran/Afghanistan i söder. Svar: Kazakstan, Kirgizistan, Turkmenistan, Tadzjikistan och Uzbekistan. Namnen kan erhållas ur varje kartbok tryckt efter Sovjetunionens upplösning, men är förstås bara – namn. I regionen finns återstoden av Aralsjön, en närmast ofattbar miljökatastrof. Men miljöengagemanget i väst föredrar action à la Greenpeace eller att rehabilitera en nergången späckhuggare från Hollywood.

Den som ändå vill göra sig bekant med Centralasien kan med fördel läsa Arvet från Timur Lenk. DN:s östkorrespondent Disa Håstad ger med reseberättelsen och intervjuportaget som grund en både kunnig och personlig skildring av en mångfacetterad och konfliktfylld region där de sins- emellan olika staterna ändå delar den nyvunna självständighetens problematik och ett komplext historiskt arv. Ny frihet legitimeras med gamla anor.

I Uzbekistan lanseras 1300-tals-erövaren Timur Lenk som nationalsymbol och statsgrundare, trots att han knappast var uzbek och trots att hans gärning mer utmärktes av grymma härjningar än långsiktigt statsbyggande. Sådant är förstås lapppi, den vaga Timurkulten är ett sätt att skapa en ny identitet för den gamla sovjetrepubliken och – inte minst – stärka presidenten Karimov. Ett mönster i regionen är "starka män" som statschefer.

Många ryssar, vana att betrakta sig som civilisationsförmedlare till asiatiska barbarer, klagar nu över att de diskrimineras till förmån för inhemska etniska grupper.

Folkomröstningar används för att kringa de svaga parlamenten och oppositionen trakasseras. Med eller utan kommunistiskt förflutet framstår dessa presidenter mest som partibossar i kubik. Att också en nog så bryskt utövad auktoritet kan välkomnas blir begripligt mot bakgrund av inbördeskriget i Tadzjikistan, vars exakta orsaker är svåra att fastställa. Kriget utkämpades i vart fall mellan islamister och kommunister. Islamismen och vad en asiatisk identitet ska innebära är återkommande, brännbara frågor för de politiker och intellektuella Håstad samtalat med. Stalins deportationspolitik, där "opålitliga" folkgrupper flyttades till avlägsna platser i sovjetimperiet, gjorde den redan mångkulturell region till ett etniskt lapptäcke. Och överallt fanns förstås rysserna, som administratörer, tekniker och militärer. Många ryssar, vana att betrakta sig som civilisationsförmedlare till asiatiska barbarer, klagar nu över att de diskrimineras till förmån för inhemska etniska grupper. Dessa Balzac- och Dumas-läsande

ryssar i den centralasiatiska förskingringen, som med eftertryck poängterar att de minsann är västerlänningar, illustrerar på ett tragikomiskt sätt sovjetstatens mest mänskliga sida. Deras umbäranden har ofta varit oerhörda, belöningen ringa även under sovjettiden. Deras livsberättelser visar att sovjetstaten inte kan reduceras till ett bolsjevistiskt skräckvälde under kommunistisk riepiskan; den förmådde uppstå en väldig och genuin idealism och offervilja, om än förfelad.

Långt från systemskiftet

Hur förfelad framgår antagligen ingenstans bättre än vid den döende Aralsjön där nu en saltöken breder ut sig, klimatet försämrats och bara missbildningarna och cancersjukdomarna frodas. Här betalas priset för den kommunistiska drömmen om totalt herravälde över naturen. Här lever människor – vad annars ska de göra? Här är systemskifte, chockerapi och marknadskrafter inte ens en hänfull illusion. Här finns ingen bättring i sikte på länge än. Här är platsen för inga nyheter också är dåliga nyheter.

PER-OLOF BOLANDER

Citatet

När de personer som är tillsatta att övervaka att lagen efterlevs själva bryter mot lagen, då svävar rättssamhället i fara. En ämbetsman på en viktig post i rättsväsendet besitter makt och möjligheter, som vanliga medborgare saknar. I stället för att enligt sin plikt beivra brottsliga gärningar kan han låta dem vara och dölja dem. En sådan ämbetsman är farligare för rättssamhället än en mördare eller tjuv.

— Vilhelm Moberg
i Otrons artikel, 1973

